

Sažetak

Istraživanje višestrukih pokazatelja 3 (MICS3) sprovedeno je u Bosni i Hercegovini tokom 2005. i 2006. godine kao istraživanje na državnom nivou, koje je imalo za cilj da popuni praznine u podacima i obezbijedi polaznu tačku za procjenu stanja djece i žena u zemlji. MICS3 u BiH pridonio je tome da institucije u zemlji danas na raspolaganju imaju 20 od ukupno 48 MDG pokazatelja, kao i tome da podaci odgovaraju ciljevima koji su zacrtani u dokumentu „Svijet po mjeri djeteta“, koji je završni dokument Specijalne sjednice Ujedinjenih nacija o djeci iz 2002. godine.

U skladu sa složenom administrativnom strukturom zemlje kao i konkretnom odgovornošću za blagostanje i razvoj djece i žena, MICS3 istraživanje u BiH su sprovedla tri partnera na državnom i entitetskom nivou: Direkcija za ekonomsko planiranje BiH, Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite RS i Federalno ministarstvo zdravstva, Federalni zavod za javno zdravstvo FBiH.

Ishrana

Stanje uhranjenosti

- 20,2 % djece u BiH je preuhranjeno/gojazno.
- Prevalenca dječije neuhranjenosti je relativno mala: 1,5% djece je umjereno pothranjeno, a 0,4% ozbiljno pothranjeno.
- 7,4% djece je umjereno niskog rasta, a 2,5% ozbiljno niskog rasta.
- 3,2% djece je umjereno mršavo, a 0,8% ozbiljno mršavo.
- Mršavost i gojaznost više je zastupljena među djevojčicama, te je češća u gradskim nego u ruralnim sredinama.
- Djeca čije majke imaju srednjoškolsko ili univerzitetsko obrazovanje su manje pothranjena u odnosu na djecu čije su majke neobrazovane ili imaju samo osnovno obrazovanje.

Dojenje

- 17,6% djece uzrasta do 6 mjeseci u BiH je isključivo dojeno.
- Procenat žena koje su počele sa dojenjem u roku od sat vremena poslije porođaja iznosi 56,7%, pri čemu razlika između seoskih i gradskih sredina iznosi oko 6% (61,2% u gradskim sredinama i 54,9% u seoskim sredinama).
- Samo 20,4% djece starosti 0-11 mjeseci u BiH je adekvatno hranjeno.

Mala porođajna težina

- Skoro sva dojenčad u BiH (99 %) su izvagana po rođenju.
- Procenat dojenčadi sa malom porođajnom težinom u BiH iznosi 4,5%.

Zdravlje djeteta

Imunizacija

- Prikupljanje i analiza podataka o imunizaciji na nivou BiH otežano je razlikama između kalendarskih rasporeda imunizacija u tri administrativne jedinice (RS, FBiH i Distrikt Brčko), te razlikama između kalendara imunizacije usvojenih na nivou BiH i globalnih kriterija korištenih u MICS3 metodologiji. U skladu sa navedenim razlikama izvještaj tretira podatke o imunizaciji na nivou BiH za svih osam preporučenih vakcina i ukupnu pokrivenost imunizacijom, te se dodatno prikazuju podaci za ospice (MMR) i ukupna pokrivenost imunizacijom za RS (uključujući podatke za Distrikt Brčko) i za FBiH.
- Ukupno 76,7% djece u BiH, uključujući 81,6% djece u FBiH i 65,4% u RS, posjeduje zdravstvene kartone.
- Ukupna pokrivenost imunizacijom djece u BiH prije prvog rođendana (18 mjeseci za ospice) za svih osam preporučenih vakcina iznosi 61,2 %. Procenat djece koja su dobila sve preporučene vakcine prije prvog rođendana iznosi 64,9 % u RS i 58,5% u FBiH.
- Ukupan procenat djece starosti 18-29 mjeseci koja su primila svih osam preporučenih vakcina u bilo kom trenutku prije istraživanja iznosi 72,1 % za BiH, te 71,2 % u FBiH i 75,7 % u RS.
- Ukupna pokrivenost imunizacijom protiv tuberkuloze u BiH iznosi 95,8 %, dok je procenat ukupne pokrivenosti imunizacijom protiv dječije paralize 79 %. Pokrivenost DTP vakcinom iznosi 78% dok je 75% djece vakcinisano protiv ospica.

Briga o bolesti

Liječenje oralnom rehidracijom

- Ukupno 4,7% djece mlađe od pet godina u BiH je u toku dvije sedmice koje su prethodile istraživanju imalo dijareju.
- Do najveće prevalencije dijareje dolazi u dobi između 6 i 11 mjeseci života djeteta, kada se djetetu uvodi dodatna hrana.
- 36,9 % ispitane djece u BiH je dobivalo preporučene gotove preparate za rehidraciju, dok je preporučenu tečnost napravljenu kod kuće dobivalo 39,1% djece. 64,8% djece je dobilo jedno ili više preporučenih sredstava za kućno liječenje (npr.ORS ili RHF), dok 35,2% nije dobilo nikakav tretman.

Traženje medicinske njege i liječenje antibioticima u slučaju sumnje na upalu pluća

- Istraživanje je registrovalo veoma mali broj djece - 3,9% - koja su imala simptome akutne respiratorne infekcije u periodu od dvije sedmice prije početka istraživanja.
- Od ovog broja, 91,3% je odvedeno odgovarajućem davaocu zdravstvenih usluga. Od ukupnog procenta djece sa simptomima akutne respiratorne infekcije u BiH, 73,1% je liječeno antibioticima.

Upotreba čvrstih goriva

- Gotovo pola domaćinstava u BiH (48,7%) koristi čvrsta goriva za pripremanje hrane, a 43,5% domaćinstava u tu svrhu koristi električnu energiju. Značajna je razlika između gradskih i seoskih sredina, pri čemu se za pripremanje hrane čvrsta goriva koriste u 67,1% seoskih i 18,5% gradskih domaćinstava.
- Ukupno gledano, dvije trećine (63,9%) svih domaćinstava u RS, te više od jedne trećine (39,3%) u FBiH koristi čvrsta goriva za pripremanje hrane.

Životna sredina

Voda i sanitacija

- Ukupno gledano, pristup poboljšanom izvoru vode za piće u BiH je skoro univerzalan. 98,7% stanovništva u BiH koristi poboljšani izvor vode za piće, od čega 99,4% u gradskim i 98,4 % u ruralnim sredinama. 88,8% domaćinstava u BiH raspolaže izvorom vode unutar vlastitog stambenog prostora.
- Postoje razlike između urbanih i ruralnih sredina: 95,4 % domaćinstava u gradskim i 84,9 % u ruralnim sredinama raspolaže izvorom vode unutar vlastitih prostorija.
- Veliki procenat stanovništva u BiH, tj. oko 93% domaćinstava, koristi sanitarne načine za uklanjanja fekalija, pri čemu 99% u gradskim sredinama i 90% u seoskim sredinama.
- Ukupno 93% stanovništva u BiH živi u domaćinstvima koja koriste poboljšane sanitarne uređaje (92,6% stanovništva u RS i 93% stanovništva u FBiH).

Trajnost smještaja i smještajnog objekta

- 5,1 % ispitanika u BiH navelo je da postoji rizik od deložacije i da nemaju siguran smještaj.
- Procenat ispitanika koji su zaista bili deložirani iz nekog od prebivališta u kojem su boravili u posljednjih 5 godina u BiH iznosi 10,4%. Taj procenat u RS iznosi 8,9% , te 10,7% u FBiH.
- 15,8 % domaćinstava ili 17,1 % članova domaćinstava u BiH živi u neuslovnim objektima.

Reproduktivno zdravlje

Kontracepcija, zadovoljene i nezadovoljene potrebe

- Stepenn korištenja kontracepcije u BiH je relativno mali. Samo 35,7% žena starosti 15-49 godina koje su udate ili žive u zajednici sa muškarcem koriste (ili njihov partner koristi) neki od metoda kontracepcije, pri čemu postoji značajna razlika između gradskih (29%) i seoskih (39,3%) sredina.
- Samo 11,2% ispitanih žena koristi neki od modernih metoda kontracepcije.

Prenatalna zaštita

- Zastupljenost prenatalne zaštite (koju pružaju ljekari, medicinske sestre ili babice) u BiH je gotovo univerzalna. 98,9 % žena u BiH, od toga 98,6 % u FBiH te 99,4% u RS, dobilo je prenatalnu njegu barem jednom u toku trudnoće.

Pomoć pri porodu

- Skoro svi porođaji u BiH (99,7%), uključujući 99,6% porođaja u FBiH i 99,8% porođaja u RS, obavljani su u zdravstvenim institucijama, a 90,9 % porođaja je obavljeno uz stručnu pomoć doktora medicine.

Razvoj djeteta

Razvoj djeteta

- Uključenost odraslih u aktivnosti koje promovišu spremnost djece za školu u BiH iznosi 75,6%. Ovaj procenat u RS iznosi 84,9%, a u FBiH je nešto niži i iznosi 70,2 %.
- Uočena je pozitivna korelacija između nivoa obrazovanja i angažiranosti roditelja: obrazovanije majke i očevi se više angažiraju u ovim aktivnostima. Bitno je naglasiti da pol djeteta ne utiče u značajnijoj mjeri na učestvovanje odraslih u dječijim aktivnostima.
- Procenat djece u BiH koja žive u domaćinstvima sa najmanje 3 knjige za odrasle iznosi 75,4%, dok 70,4 % djece posjeduje tri ili više dječijih knjiga.
- 18,9 % djece starosti 0-59 mjeseci posjeduje 3 ili više vrsta igračkaka.

Obrazovanje

Pohađanje predškolske ustanove i spremnost za školu

- Samo 6,4 % djece u BiH starosti između 36 i 59 mjeseci pohađaju predškolsku ustanovu.
- Postoji značajna razlika između gradskih i seoskih sredina: 14,3% djece u gradskim sredinama u BiH pohađa predškolsku ustanovu, u odnosu na samo 2,4% u ruralnim sredinama.
- Broj djevojčica koje pohađaju predškolsku ustanovu skoro je dvostruk (8,0 %) u odnosu na broj dječaka (4,7 %).

Pohađanje osnovne i srednje škole

- Ukupno 90,7 % djece koja su dostigla uzrast za upis u osnovnu/obaveznu školu pohađa prvi razred. Ovaj procenat iznosi 91,6 u FBiH i 90,8 % u RS.
- Ukupno gledano, 98,4% djece osnovnoškolskog uzrasta u BiH pohađa osnovnu/obaveznu školu, uključujući 98,3 % djece u FBiH i 98,7 % u RS. Ukupno 88,6 % djece završi osnovnu školu u odgovarajućem uzrastu. Neto stopa pohađanja srednje škole u BiH iznosi 79,3 %.
- Od ukupnog broja djece koja krenu u prvi razred, skoro 100% će dospjeti do petog razreda (99.8%).
- Rodni paritet (omjer djevojčica u odnosu na dječake) za osnovnu školu iznosi 1,0, što ukazuje na to da ne postoji razlika u pohađanju osnovne škole između dječaka i djevojčica. Kada se radi o srednjoj školi, ovaj pokazatelj je 1,04 u korist djevojčica.

Pismenost odraslih

- Procenat pismenih žena starosti 15-24 godine u BiH iznosi 99,6%, Ovaj procenat je identičan za RS i FBiH.

Zaštita djeteta

Upis rođenja u matične knjige (registracija rođenja)

- Rođenja gotovo sve djece do pet godina starosti (99,5%) u BiH upisana su u matične knjige rođenih.
- Nema značajnijih razlika u odnosu na pol, starost ili stepen obrazovanja roditelja.

Dječiji rad

- Na nivou BiH, 5,3% djece uzrasta od 5 do 14 godina je uključeno u neki oblik dječijeg rada, pri čemu taj procenat u RS iznosi 4,7%, a u FBiH 5,8%. Skoro 1% djece u dobi 5-14 godina u BiH je uključeno u neki oblik radne aktivnosti van kuće (plaćene ili neplaćene), od toga više dječaka (6,6%) nego djevojčica (3,9%). Značajna je razlika između ruralnih (6,4%) i urbanih sredina (3,2%).

Disciplinovanje djece

- 35,6% djece uzrasta 2-14 godina u BiH bilo je izloženo bar jednom obliku psihičkog ili fizičkog kažnjavanja od strane njihovih majki/staratelja ili drugih članova domaćinstva.
- U RS taj procenat iznosi 39,9 %, a u FBiH 33,6 %.

Rano stupanje u brak

- Procenat mladih žena koje su stupile u brak prije navršene 15. godine života je mali, tek oko 1% , dok je ukupno 10,1 % žena stupilo u brak prije navršene osamnaeste godine. 7 % intervjuiranih žena u dobi od 15-19 godina živi u braku ili zajednici.
- 19,4% mladih žena u dobi od 15-19 godina koje su braku ili u zajednici sa muškarcem živi sa partnerom koji je 10 ili više godina stariji (23,2% u FBiH i 14% u RS). Kod skoro 10,8% mladih žena u dobi 20-24 godina koje su udate ili žive u zajednici sa muškarcem u BiH, partner je stariji 10 i više godina.

Nasilje u porodici

- Približno pet posto žena (4,8 %) u BiH slaže se sa izjavom da muževi/partneri imaju pravo da fizički kažnjavaju svoje žene/partnerice iz raznih razloga.
- Važno je napomenuti da mlađe žene imaju manju toleranciju prema pitanjima nasilja u porodici. Postoje znatne razlike između stavova žena u seoskim i gradskim sredinama, pri čemu 3,6% žena u gradskim sredinama i 5,5 % u seoskim sredinama opravdava nasilje u porodici.

Djeca s poteškoćama u razvoju

- Oko 6,5% djece uzrasta 2-9 godina u BiH ima jednu ili više poteškoća vezanih za razvoj djeteta. Oko 9,1% djece uzrasta 2 godine ne može da imenuje barem jedan od predmeta koji su im pokazani.
- Informacije o djeci sa poteškoćama u razvoju prikupljane su u svrhu početne procjene, tj. indikacije mogućeg stanja, sa pretpostavkom da će detaljne procjene donijeti stručna lica.

HIV/AIDS, seksualno ponašanje, djeca bez roditelja i ugrožena djeca

Poznavanje načina prenošenja HIV-a i upotreba kondoma

- Samo 2,4 % žena starosne dobi od 15 do 49 godina, nikada nisu čule o HIV infekciji i AIDS-u. Međutim, procenat žena koje znaju sva tri glavna načina sprečavanja prenošenja virusa HIV-a je samo 63,8% u BiH (57,8% u RS i 67% u FBiH) .
- 84,3% žena u BiH zna da je korištenje kondoma prilikom svakog polnog odnosa jedan od glavnih načina da se spriječi prenošenje virusa HIV-a.
- Zabrinjavajuće je da 64,2 % žena u BiH podržava najmanje jedan od nekoliko postojećih diskriminatorskih stavova protiv ljudi oboljelih od HIV/AIDS-a.

Seksualno ponašanje u vezi sa prenošenjem HIV-a

- Ukupno 25,7 % žena u BiH starosti 15-24 godine imale su polne odnose sa povremenim partnerom ili partnerima u periodu od 12 mjeseci prije ankete.
- Od ukupnog procenta žena koje su navele da su imale polni odnos sa povremenim partnerom, 71% je prilikom tog polnog odnosa koristilo kondom.

Djeca bez roditelja i ugrožena djeca

- Ukupno 91,5 % djece u BiH živi sa oba roditelja. Manje od jednog procenta djece (0,4%) u BiH ne žive sa biološkim roditeljima. Bez jednog ili oba roditelja živi 4,5% djece u BiH, uključujući 4,3% djece u RS i 4,6% djece u FBiH.